

GIZONAREN JATORRIA TA ELEIZA

ERRUPIÑO ANAIA

—Karmeldarra—

(Jarraituko du).

Ainbat jakin«gairi eraso dautso gure gizaldiko jakintza-naiak, baña billakaera (evolución, evolucionismo) dalakoareu gaiak bere biziko egarria sortu dauela esan bear. Eguzero dakusguz liburu barriak gizonaren jatorria luze ta zearo adierazo naian. I'a ainbesten artean, oba ez, joera guztielakoak azaltzen jakuz: Darwin'en «Berez-berezko berezitzea» dalakotik asita Leonardiren «Jomugadun-zortze» (teleogenesis)-raño. Sarritan ain badaezpada-ko diran ainbeste iritzien aurrean noruntz jo iakiteko bide argi ta ziur bat nai genduke. Eta irizpide egizko bat aurkitu ta billatu bearrean gara, ukatu nai ez doguzan izatasun

biren indarrez: Katoliko ta jakintzazaleak izan nai dogu-ta.

Bi izatasun oneik ukatu ezin geinkezan jokalege batzuk esartzen dauskuez: Eliza Amak zer siñeztuarazoten dauskun garbi yakitea ta edonoren aurrean gure egoera ontzat artzekoa dala sendatzeko gai izatea. Gai au askok Elizaren aurka erabiltzeak ez gaitu bildurtu bear.

Katolikuakizanbeargenduegaione-tan gertuenak, ausartuenak, Elizaren okerrrik ziñezterazo eziña dogun ezkerro jakintzaren laguntasunik onena. Eliz Amak eskutik gaituala ikusi daigun, labur baña ez dala be, billakaera usteari noraiño jarraitu geinkion.

Kristau-erlejiñoak gizonaren jatorriaren goraberan zer ontzat daukon, zer iritzi daukon jakiteko iru iturburu daukaguz: siñiskai-jarauntziarena, Idazteunaren azalpenetariakoa ta Elizaren irakatsi ta erabakietakoa. Jaraixitaz artu doguzan irakatsiak ziñeztu bearrekorik gitxi eskeintzen dauskun ezkeru, Idazteunaren azallzaille ta adierazleetatik, eta Elizaren irakatsietatik atera geinkezanetara jo. ta eurok bakarrik erabiliko doguz.

Gai onetan sakon jo baño len argitasun batzuk. Billakaera oraingo izaki bizidunak aurretiko asigai batetik asita maillarik - mailla beste zerbait izatera elduak dirala diñoenen uste edo iritziari deritxogu. Bi sail aunditan bananduta dago: osozkoa ta erdizkoa. Bi iritzi onein[^]tzat billakaeraz agertu da gizona, baño lenengoentzat gorputzez eta gogoz, bigarrenentzat gorputzez bakarrik. Oneitakoak: Theillard du Chardin, Vallois, Leonardi ta Marcozzi. Bestetakoak: Darwin, Huxley, Haekel, Bolk, t. a. Erdizkako billakaera edo sarriagotan «antzaldaera» (transformismo) deritxon aren alde jokatuko dogu: aren ondoreak erlejiñoaren irakatsiai ezer kendu barik onartu eziñik ez daukela erakutsi nai genduke.

I.—*Bizidunaren jatorria Asieraliburuareu arauz.*

Gizonez berako bizidunak, ala Jainkoaren eskuetatik bitarteko ba-

rik, arik-ara, ala besteren bitartez datozenenlz, Asierako liburutik ezin daikegu zearo atera. Eliz-Ama ere ortaz ez da mintzatu. Gauza bat bakarra esan dausku: Lenengo sei egunetako egiñen kondaira benetako edestia dala. Alakotzat artu bear, beraz. Baña edesti onetara ez gaitkez urreratu gaur edestiari eskatzen dautsegun zorroztasunagaz. Idazteun-Batzordeak berak irakatsia dogu: «Asieraren len-atzalburua idazitean ez eukon idazteun idazlariak ikusmeneko izakien barren-izakera ta areik ezerezetik ateratzeko era guztiak jakintza arauz irakasteko asmorik; bere erriari orduko izkeraz gizonen ikusmen eta izakerari dagokionez zelabaiteko barri bat eskeintzea baño. Ezin beraz, beti ta orotan, jakitunen izkeraren neurritasuna billatu» (Idazteun-Batzordo aren erantzuna, D. 1217).

Orduko izakera ta idazkera gogotan artuaz Hexameron'en mamia argiro dakuskegu: Dana Jainkoaren eskuetatik atera zala: lur, landare, abere, diran guztiak Berak sortuak dirala.

Bertan irakurtzen. dogun sei egunen iraupena be idazkera orri egotzi bear. Izakien jarraipena, zein lenago, zein. geroago egiñak diran, idazkera orrek eragiña da, idazteunen adirazlaririk geienak diñoenez. Agustín Doneak onetan ezpairik etzeukan: «Nec in distinctione rerum attendedum esse ordinem temporis, sed naturae et doctrinae.» Tomas Doneak be Ambrosio Donearen

itzez - itzozko adierazibearra baño Agustina obetatz dauko: Ambrosius vero —dirausku— et alii sancti ponunt ordinem temporis in distinctione rerum servatum, et haec quidem positio est communis et magis consona videtur litterae quantum ad superficiem; sed prior —Agustiñena— est rationabilior... et haec opinio plus mihi plaet».

Au olan izanik. nondik datorkigu gauzak izatera ekartzeko saila sei egunetan banatzea? Erantzuna Tomas Doneak berak damosku. Idazteuna gizonen erara mintzo da, erriaren adimen eta jakintzaren mailan jartzen da: «Moyses, rudem populum de creatione mundi instruens, per parles divisit quae simul facta sunt». Idazteunak, beraz, egiazko jazokunen barri damosku, baño irakatsi nai dautson erriaren adimenaren arabera. Vulgata'k eberkeratik itzulitako esaerai gaurko gure itzen esakizuna emoteak, eta ebertainen esakuna zarrak itzitez arteak ez dau itxurarik ez gonorarik: eta olan egiten dan Idazteunen atzalpenak nai ta ez gauzak oker ulertarazi bear.

Idazteunak diño: «Sortu bitza lurrrak edotariko pizti bizidunak, ba koitza bere motakoa; edotariko abere narrasti ta iizeak. Ta alaxe izan zan. Edotariko lurreko piztiak, edotariko abereak, eta edotariko narrastiak Jainkoak sortarazi zitun» (Gen. 1, 24-25). Nork ukatu, «edotariko lurreko piztiak Jainkoak sortarazi zitun», esakun oneri eguneroko

mintzoera arruntaren kutsu ta indarra darionik? Oso sarritan Jainkoak iñoren bidez egiña bitarteko barik egintzat jartzer. dau. Ona adibide batzuk: «Jaunak damosku eurria; aizeari be Berak aginduko dau. tso; Berak, sortuko dau aurra amaren erraietan»... Zegatik erabilli ez izkera bera munduaren irazapena eralgi euskunean? Oi bagako esakizuna ta sentzuna emongo eutsen itzai idazloak bere saillean ekin eutsanean, antzeko gauzak esatean? Idazteunak mota (species) itzak, alan diño Perier jakitunak, izaki sail bakotzeko mota guztiak artzen ditu barruan, eta mota nagusiak eaeze, beste motaki ta endaki guztiak ere itz orregaz aitatu nai ditu.

(LeTransformism)

me et Dogme catholique. Paris. Beauchesne (1938), 140 or.)

Alan be, ezin ezelan be Idazteunari esanazo motaki txikienak Jainkoak berak, ezeren bitartekotasunik barik egin dituanik. «Edotariko lurreko piztiak Jainkoak sortarazi zitun» esakunak, bizidun guztiak Jainkoak egiñaJ dirala baño ez dausku esan nai. Euren izatea zelan artu ebenik Idazteunetik ezin daikegu atera.

II.—Gizonaren sortzea Iragar-kundearen arauz.

Gizona zelan sortu dan ikusteko gogoaren eta gorputzaren jatorria banan artu bearko dogu.

Len-gizonaren gogoari bere izatea Jainkoak berberafe emon eutsala s̄ñistu bearrekoa dogu. Au argi dago Asieran, bigarren atzalburuka zaz-pigarren ataltxoan. Ez dagu ba ikutu bearrik.

Gorputzaren egiteari buraz be dakigu zerbait: bera egiterakoan Jainkoak lendiko gai bat erabili ebala, alegia. «Lurreko buztinëz» (Gen. 11, 7), diñosku Idazteunak. Lenengo gizagorputzaren egikera etzan ba benetako irazate, ezer-ezeti egitea izan. Baiña beste itaun bat egin daikegu: giza-gorputza egite-rakoan zelango gaia erabili eban Jaunak, ala gai bizibako bat: lurra; ala beste gorpuzki bizidunen bat, berari gogo batzeko naikoa aurre-ratuen bat? Zer diño onetzaz Idaz-teunak?

Birritan aurkitzen dogu Asieran gizonaren irazapena. Lenengoan ira[^]zana izan dalakoa besterik ez diño, zelan izateratua izan danik aitatu barik. «Ta Jainkoak gizona bere irudiko egin zun, ar-eme irazan zi-tun». (Gen. 1, 27)

Bigarrenez zeaztasun geiago dakar: «Jainko Jaubek, beraz, lurreko buztinëz gizona tankeratu zun; eta aren sudurrean ats egiñez bizi-rako arnasa ixuri zion; ta gizona bizidun egin zan». (Gen. 11, 7). Iru eratara ulertu dabe esaldi au adierazlariak:

1) Batzuk ilzez-itx artu bear dila esan dabe. Au olan balitz Jainko gizon baten antzean, eltzegille baten **itxuran iruditu** bear genduke,

gizairudi bat tankeratu ta aren sudurrari puzka, eltzegilleak bonbilla bat egiteko oi dauen lez. Baña ulertzera au ezin dogu aintzat artu, Jainkoa ezta oneik iruditzen daben langoa.

2) «Tankeratu» ta «arnasa ixuri zion» esakunak ez ei daitekez itzez-itx ariu, giza-esakunak ei dirata. «Lurreko buztinëz» ostera, bai. Onein iritziz gizona bat-batean agertua litzake. Jainko alguztidunak bat-batean batuko zituen gorpuzkia ta gogoa gizon egiteko. Iritzi onek ainbat jarraitzale ditu.

3) Irugarren iritzidunak diñoe-nez, irudi-izkuntzazkoa ei da esaldi guzti ori. Jainkoa irudimenez eltzegille egin ezkeru zer tankeratu ta zeri putz egin ipiñi bear jakon, moldegai bear eban. Emen Jainko-eltzegilleak darabilen gaia lurra dala esaten jaku. Eta beste enpara-ua lez au be irudizko esaeratzat artu daikegu. Eta izan be idazlariak gizonaren osagarri biak, gorputza-ren aldeko eta gogoaren aldekoa, izendatu nai ebazan aurki; eta ori ulerterazoteko, zer lurreko buztinë ta arnasa baño egokiagorik?

Iritzi onetan, ordezkos, besteren bitartez egiña idazlariak zuzen Jainkoari ezartzen dautso; idazteunean oso sarritan gertatzen dana. Adibidez 139 eresian: «Nere altzarreak Zuk egiñak baidira; ta amasabelean Zuk antolatu nauzu». (139 eresian, 13). Zergaitik ba, emen Jainkoak ordezkos egiña adierazoten daben itzak, Asierako liburuan Berak be-

rez egintzat ulertu bear? Batean oleriti-minlzoa dogu, bestean Jainkori giza-antza eta egikunak ezartzen dautsazanena: baña bietan adibidezko izkuntza.

Ezin ukatu, alan be, esaldi osoari begiratu ezkerro, giza-gorputza egiteko Yainkoak egikizun berezi bat jarri ebala, arek zeaztasun argiagorik emoten ez badausku be.

Jesus'en Biotzaren Deya

B'tar D. Josulagunak.

Joan dan uztaillean ikusi geudun berriro, bigarren aldian, *Jesus'en Biotzaren Deya*. Alakoren batean!!! Amabost zentimetru zabal, ogeitabat luze, eta ogeitamabiren bat orrialde. Poliki, ondoegi izateke, presentatua. Azala ikusgarria, ukigarri-egia izateke. Eta barrukoa ederkí egiña, oraindik ere, nere ustez, bere jomugaraño eltzeke... Erriarentzat egiña danez, badu, bai alako erri kulsu bat, baña oraindik ere bere nortasunari ez diola antz eman esango nuke. Bai, bada, erreztasun avmdiegirik ez diote mmbait zuzendarieri eman-da!!!

Ara nolakoa dan gutxi gora-bera bere idaz-joskera: Asieran Otoitz Bidalguntza edo Otoitz Apostoladutza asmoak, guztiori eta mixioeri dagozkigum asmoak. Urrea illako santu paren baten bizitzak. Ondoren katoliku gaien-bat. Eta azkenean antzerkirenbat edo abestireibat edo... oraindik beintzat.

Badakigu baña, asmo zabalagoak dituztela eta lenbaitlen mundu guztiko politika, Eliz eta mixio berriak emateko asmoetan dabiltzala, baita galdera erantzunem batzuk jartzea pentsata daudela ere...

Aldizkari eraketari dagokionez oraindik ere —bai!— dexente falta zaio ondo egoteko: gauzak eta idaztiak obeto bereiztu eta banatu, apaingarri geiago jarri —oraindik bat edo beste bakarrik jartzen baidizkiote jartzen dizkiotenean—, gaitan ere aukera obea jarri liteke... Geiago oraindik: erriarentzat danez eiuskera aldan errezena izan dedilla. Onek, baño, ez du esan nai noizean bein itz zallagorik erabili ezin litekenik! Bideau sasirik ez balitz pittin bat zuzendu litekela esatera tentata nago, baña al ezin bada... Beste gauza bat: idazle gutxiren izenak azaltzen dira —eta au ere beste akats bat da—, naiz eta idazleak, batzuk beintzat, ospetsuak izan: Manzisidor, Patxi Etxeberría, Juan Goikoetxaa, Patxi Altuna eta abar.

Auek danak baña, eskubidearen neunian, laister konponduko lirakela esanga nuke arpidedunak ugarituko balira. Bestaldetik berriz, urteko lau duro ez dirala gavuko egunez geiegi Tisten det... Nai ainbat arpidedun baleade... bai ederki!!! Alare, nola nai ere, zorionak Oeya'ren zuzendari eta laguntzalle guztieri.